

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI

90 *yil*
TDIU

AKBAROVA B.SH.

XALQARO STATISTIKA

O'quv qo'llanma

IQTISODIYOT»

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

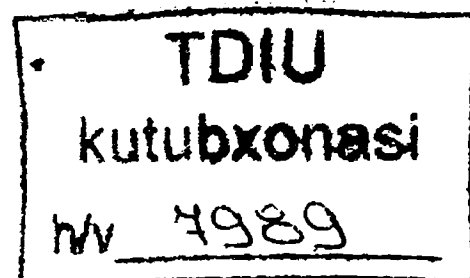
AKBAROVA B.SH.

XALQARO STATISTIKA

O'quv qo'llanma

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi
tomonidan oliy o'quv yurtlarining "230000– Iqtisod" ta'lim
sohasining va "5231400 – Statistika (tarmoqlar va sohalar
bo'yicha)" ta'lim yo'nalishlarining talabalari uchun
o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan*

TOSHKENT – 2022

O'zbekiston Respublikasining xalqaro statistika sohasida xalqaro me'yorlarga standartlarga, o'tishini umumlashtiruvchi iqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblash va tahlil qilish statistikaning metodologik tamoyillarini o'rganishni taqozo etadi.

Ushbu "Xalqaro statistika" o'quv qo'llanmasi tashqi savdo, eksport, import, ishsizlik, ishlab chiqarish omillari, aholining tabiiy xarakati va migratsiyasi, tashqi savdo narxlari, investitsiya va boshqa bir qancha savollarga javob beradi.

O'quv qo'llanmadan oliy o'quv yurtlarining talabalari, magistrnlari, doktorantlari, statistika va tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanuvchi amaliyot xodimlari ham foydalanishlari mumkin.

Tarizchilar: TMI "Statistika va ekonometrika"
kafedrası dosenti, i.f.n.,
Mamatqulov B.X.;

TDIU "Statistika" kafedrası kat.
o'qt., Axmedova M.SH.

ISBN 978-9943-7330-5-3

MUNDARIJA

Kirish.....	4
1-mavzu. Xalqaro statistikaning predmeti va metodi.....	9
2-mavzu. Xalqaro statistik tashkilotlar va chet el mamlakatlarida statistikaning tashkil etilishi	12
3-mavzu. Xalqaro aholi statistikasi.....	22
4-mavzu. Xalqaro mehnat resurslari statistikasi	34
5-mavzu. Milliy hisohlar tizimi.....	50
6-mavzu. Valyutaning harid qilish qobiliyati asosida mamlakatlarda ishlab chiqarilgan yalpi ichki mahsulotlarni halqaro taqqoslash.....	57
7-mavzu. Xalqaro makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tizimi....	77
8-mavzu. Tashqi iqtisodiy aloqalar statistikasi.....	85
9-mavzu. Xalqaro amaliyotda milliy boylik statistikasi...	112
10-mavzu. Xalqaro statistikada iqtisodiy faoliyat samaradorligi ko'rsatkichlari.....	124
11-mavzu. Xalqaro aholi turmush darajasi statistikasi.....	146
Adabiyotlar ro'yxati.....	154
«Xalqaro statistikasi» fani bo'yicha testlar.....	156

KIRISH

Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyev tomonlaridan oliy ta'limni yanada rivojlantirish bo'yicha bir qator qarorlar va farmonlar qabul qilindi: "Keyingi yillarda mamlakatimizda ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlariga hamda xalqaro standartlar talablariga mos keladigan oliy ta'lim tizimini yaratish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amala oshirilmoqda.

Hududlarda yangi oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi, kadrlar tayyorlashning zamonaviy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari hamda sirtqi va kechki bo'limlarning ochilishi, oliy ta'lim muassasalariga qabul kvotalarining oshirilishi mazkur yo'nalishdagi muhim islohatlar hisoblanadi. Avvalgi uchrashuvlarda talim va ilm-fan, davlatning yoshlarga doir siyosatini amalga oshirish, talimning yangi, zamonaviy usullarini, jumladan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish sohasidagi ishlar ahvoli tanqidiy tahlil qilib berilgan edi"¹.

Shuningdek, tajribali pedagog va mutaxassislarni jalb etgan holda, o'quv reja va dasturlarini tubdan qayta qurib chiqish zarur. Oldimizda yoshlarga tarbiya berish, psixologiya va boshqa turli sohalarida kadrlarni tayyorlash bo'yicha murakkab vazifalari turibdi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 26 yilligiga bag'isblangan tantanali marosimidagi ta'kidlaganlaridek: "Ishonchim komil, mehnatsevar, tadbirkor va uddaburon xalqimiz erkin bozor iqtisodiyoti sharoitida samarali mehnat qilishga va munosib hayot kechirishga albatta qodir. Xabaringiz bor, bu yil mamlakatimiz aholisi 33 million kishidan oshdi. Bu, albatta kichkina raqam emas.

Yurtimizda amalga oshirilgan keng qo'llamli islohatlar natijasida fuqarolarimizning o'rtacha umr ko'rish davomiyligi 1990 yildagi 67 yoshdan 2017 yilda 74 yoshni tashkil etdi. Bolalar o'limi 3 barobar kamayishiga erishildi. Biz bu boradagi natijalarimizni

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2018 yil 5 iyundagi №PQ-3775 qarori.

yanada mustaxkamlashimiz zarur. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi bilan birga iqtisodiyotning real sektoridagi talabni kamida 10-15 yil oldin prognoz qilib, shunga qarab mutaxassis tayyorlash choralarini ko'rishi zarur".

- Mamlakatimizda so'ngi yillarda oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilm-fanni rivojlantirish, o'qitishning zamonaviy shakl va texnologiyalarini joriy etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

- O'tgan davr mobaynida iqtisodiyotning real sektori va ijtimoiy soha ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda hududlarda yangi, shu jumladan, etakchi xorijiy oliy ta'lim muassasalari tashkil etildi, zamonaviy o'quv bosqichlari joriy etilib, talab yuqori bo'lgan bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha kadrlarni tayyorlash yo'lga qo'yildi.

- Shu bilan birga, mamlakatimizda jadal sur'atlar bilan amalga oshirilayotgan ijtimoiy – siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa sohalaridagi isloqotlar Vatanimiz istiqboli uchun ma'suliyatni o'z zimmasiga olishga qodir bo'lgan, yurt ravnaqi yo'lida munosib hissa qo'shuvchi malakali kadrlar tayyorlashni ustuvor vazifalardan biri etib belgilamoqda.

- Oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, sohada davlat boshqaruvi samaradorligini yanada oshirish, tizimdagi muassasalarning sifatli faoliyat yuritishini ta'minlash orqali yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni tashkil etish hozirgi kunda asosiy maqsad hisoblanadi.

- Ushbu maqsadga erishish uchun mos ravishda, shuningdek, 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasidan ko'zlangan holda bir qator muhim vazifalar qo'yilgan. Jumladan:

- Ilg'or xalqaro tajribalar asosida ta'lim tizimini takomillashtirish, xalqaro aloqalarni kengaytirish va mustaxkamlash, hamkorlikdagi qo'shma oliy ta'lim sohasida erishilgan yutuqlarni xalqaro miqiyosida keng yoritish;

- Zamonaviy o'quv adabiyotlarini yaratish orqali ta'lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish hamda o'qitishning ilg'or shakllari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

- Ish beruvchilarning ehtiyojlari va takliflaridan qamda xorijiy tajribadan kelib chiqib mehnat bozoridan talab etiladigan mutaxassislarni tayyorlash uchun o'quv rejaları va dasturlar ishlab chiqishni tashkil etish.²

Yaqinda Mustaqillikning 29 yilligini nishonlash arafasida turgan O'zbekiston Respublikasida bozor iqtisodiyotini bosqichma-bosqich, oldindan puxta ishlangan model asosida qurayotganligi natijasida, mustahkam moliyaviy, iqtisodiy, byudjet, bank kredit tizimi, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydigan resurslar zahirasi yaratildi. Bugungi kunda respublikamiz tashqi iqtisodiy aloqalar sohasida taraqqiy etgan etakchi davlatlar bilan hamkorlikda ish olib borayotgani, yurtimizga investisiyalar orqali yangi texnika va texnologiyalarning kirib kelayotgani hech kimga sir emas. Shunga qaramasdan, O'zbekiston ham inqirozni bartaraf etishning zaruriy chora tadbirlarini ishlab chiqishi zarur.

Yurtimizda 2017-2021 yillarda mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasini beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Xarakteristik strategiyasini Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yilida amalga oshirishga oid Davlat dasturiga muvofiq oliy ta'lim tizimida ham bir qator ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda.

Jumladan, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni yaxshilash va kengaytirish bilan bir vaqtda oliy ta'lim tizimini isloh qilishni talab qiladi. Buning uchun, birinchi navbatda, oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari bo'yicha Davlat standartlarida ko'zlangan fanlarning mazmuni va o'quv dasturlarini xalqaro andozalarga moslashtirib takomillashtirish zarur.

² Mirziyoev Sh.M. Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Xalq so'zi gazetasi, 12.07.2019 №142

Ushbu o'quv qo'llanma oliy ta'limning "Statistika" ta'lim yo'nalishi bo'yicha tahsil oluvchi talabalar uchun Davlat ta'lim standartlari talablarida ko'zlangan "Xalqaro statistika" fanining O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan Namunaviy Dasturiga muvofiq tayyorlangan.

Mazkur o'quv qo'llanma xalqaro statistikaning muhim masalalarini ko'rib chiqishga bag'ishlangan. Unda ilg'or pedagogik texnologiyalaridan va interaktiv ta'lim usullaridan foydalanilgan. Har bir mavzu masalalarini bayon etishda dasturlangan o'quv texnologiyasi tamoyillari qo'llanilgan. Jumladan, asosiy ilmiy tushuncha va kategoriyalar hamda nazariy masalalar mazmunini oydinlashtirish uchun dastlab ular muhim mantiqiy tuzilmaviy elementlar va xarakterli jihatlariga ajratilib, sxema – tarhlar, chizma va boshqa ko'rgazmali shakllar orqali tasvirlangan. So'ngra ular har taraflama izohlanib, hayotiy misollar yordamida tushuntirib berilgan.

Mamlakatimizdagi ko'plab korxona va tashkilotlarning tashqi bozorga chiqishi, hamda ularda faoliyat ko'rsata oladigan tashqi iqtisodiy aloqalar bo'yicha mutaxassislarining zarurligi iqtisodiy yo'nalishdagi oliy o'quv yurtlarida «Xalqaro statistika» fanini o'qitilishini zaruriyat qilib qo'ydi.

Korxona va tashkilotlarning tashqi iqtisodiy faoliyati ayniqsa bozor iqtisodiyoti sharoitida alohida ahamiyatga egadir.

«Xalqaro statistika» fanini o'rganish, talabalardan o'qish jarayonida statistika nazariyasi, makroiqtisodiy statistika, tashqi iqtisodiy faoliyat, iqtisodiy nazariya va boshqa fanlarni chuqur va mukammal bilishlarini taqozo etadi.

Har bir mavzu qo'shimcha adabiyotlar ro'yxati, qisqacha xulosalar, asosiy atama va tushunchalar, mustaqil ishlash uchun savollar va topshiriqlar bilan yakunlangan. Shu sababli ushbu o'quv qo'llanma talabalar statistik bilimlarni mustaqil o'rganishi uchun ko'maklashadi degan umiddamiz.

O'quv qo'llanmada Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida ko'p yillar davomida fanni o'qitish jarayonida

to'plangan tajribalar umumlashtirilgan. Ushbu o'quv qo'llanma kamchiliklardan holi emasligini mualliflar oldindan e'tirof etib, uning mazmuni bo'yicha qilingan holisona taklif va maslahatlarini bajonidil qabul qilishini bildiradi va sezgir kitobxonlar o'z fikrlarini quyidagi manzilgohga yozib yuboradilar deb umid qiladi: Toshkent - 700063, Chilonzor tumani, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy, TDIU, Statistika kafedrası .

Mualliflar

1-MAVZU: XALQARO STATISTIKANING PREDMETI VA METODI

1. Qisqacha metodik ko'rsatmalar

Xalqaro statistika tushunchasi bir necha jihatlariga ega.

Birinchidan, bu mamlakatning ko'plab davlatlari va turli xalqaro tashkilotlarning milliy statistika organlari tomonidan chop etilgan mamlakatga o'xshash ma'lumotlarni jamlamasi;

Ikkinchidan, bu statistika nazariyasi va metodologiyasini ishlab chiqish, statistika sohasida xalqaro hamkorlik, metodologik va amaliy masalalarni hal qilishda ilg'or tajriba almashish va axborot almashishning rivojlanishiga yordam berish uchun mo'ljallangan xalqaro tashkilotlarning (BMT ichida va undan tashqarida) statistik ko'rsatkichlarini xalqaro taqqoslanishini ta'minlash, ijtimoiy-iqtisodiy statistika turli bo'limlari uchun xalqaro standartlarni ishlab chiqish, manfaatdor davlatlarga zamonaviy statistika usullarni yaratish bo'yicha yordam berish, xalqaro munosabatlarda taqqoslanadigan statistik taqsimotdir;

Uchinchidan, ijtimoiy-demografik va iqtisodiy statistikaning turli yo'nalishlari bo'yicha yagona xalqaro tushunchalar, ta'riflar, tasniflar va ko'rsatkichlar mavjud bo'lgan xalqaro standartlar tizimidir.

Xalqaro statistikaning asoschisi deb haqli ravishda belgiyalik olim Adolf Ketlemi (1796-1874) hisoblash mumkin. Chunki u birinchilardan ho'lib to'plangan statistik ma'lumotlarga statistik usullar yordamida ishlov berishni qo'lladi. U shuningdek ilk bor Belgiyada Markaziy statistik komissiyani tashkil qilishda taniqli matematik olimlar bilan jonbozlik qildi. A. Kettle matematik bo'lgani uchun u o'z tahlillarida matematik tamoyillariga suyanadi. Ushbu holat statistikani vujudga kelishida boshqa mamlakatlarda statistik tashkilotlarning shakllanishida ham o'z ifodasini topdirlab chiqarishet el mamlakatlarida hozirgi kunda xalqaro statistikasi matematikaning alohida qismi sifatida tashkil topdi.

Xalqaro statistika sohasida ayrim olimlar olib borgan ishlari tahsinga va e'tiborga loyiqdir. Masalan, Buyuk Britaniyalik Florens

Naytingeyl (1820-1910), o'zining tibbiyot sohasidagi ishlarida statistika usullaridan keng ko'lamda foydalandi va ulardan foydalanishni siyosatchilar, huquqshunoslar va ishbilarmonlar o'rtasida targ'ib qilishga e'tibor berdi.

Statistika rivojiga ingliz olimi Karl Pirson (1857-1936) xam ma'lum darajada o'z hissasini qo'shdi. Uni biz «Pirson mezoni» bo'yicha yaxshi bilamiz.

Statistikada korrelyasion usulning ravnaqida ingliz Frensis Galtonning (1822-1911) xizmatlari kattadir.

Keyinchalik statistika rivojiga o'zining salmoqli hissasini qo'shgan olimlardan biri Ronald Fisher (1890-1962) bo'ladi.

Xalqaro statistika ham o'z ob'ektini xususiy metodlari yordamida o'rganadi. Ular quyidagilardan iborat:

1. Ommaviy statistik kuzatish metodi;
2. Kuzatish ma'lumotlarini jamlash va guruhlash;
3. Turli umumlashtiruvchi ko'rsatkichlarni (masalan, mutloq va nisbiy miqdor, o'rtacha miqdor, indeks va hakoza) hisoblash;
4. Tanlanma kuzatish usuli, statistik ma'lumotlarni jadval va grafiklar ko'rimishida ifodalash.

Ushbu metodlardan foydalanish ushbu qo'llanmaning tegishli mavzularida keng yoritiladi.

Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida xalqaro statistika oldida quyidagi muhim vazifalar turadi:

1. Tashqi iqtisodiy faoliyatni, boshqarishni va keng jamoatchilikni haqqoniy statistik ma'lumotlar bilan ta'minlash.
2. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida xalqaro iqtisodiy aloqalarni har tomonlama keng qamrovli ifodalovchi yangi statistik ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish.
3. Mamlakatimiz turli tarmoqlari iqtisodiy faoliyatini chet el mamlakatlari iqtisodiyoti bilan muvofiqlashtirish yordamida yuzaga keladigan iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlash va tahlil qilish
4. Chet el mamlakatlari bilan iqtisodiy aloqalar samaradorligini oshirish manbalarini va omillarini aniqlash.

Mustaqil nazorat savollar:

1. Xalqaro statistikaning predmeti deganda nimani tushinasiz?
2. Xalqaro statistika metodologiyasini tushuntirib bering?
3. Xalqaro statistikaning vazifalari nimalardan iborat?
4. Xalqaro statistika qanday tashkil etilgan?
5. Xalqaro statistikaning tuzilishi deganda nimani tushunasiz?

2-MAVZU. XALQARO STATISTIK TASHKILOTLAR VA CHET EL MAMLAKATLARIDA STATISTIKANING TASHKIL ETILISHI

1. Qisqacha metodik ko'rsatmalar

Xalqaro statistika 1842 yili xalqaro statistiklar anjumani ko'rinishida yuzaga kelgan bo'lsada, Ikkinchi Jahon urushidan keyin xalqaro statistikaning rivojlanishida yangi bosqich boshlanadi. Uning asosiy sababi statistik ma'lumotlarni to'plash, ularga ishlov berish, saqlash ishlari xalqaro miqyosida keng quloch yozdi. 1946 yili BMT qoshida statistika komissiyasi faoliyat ko'rsata boshladi. Ushbu komissiyaga quyidagi ishlarni amalga oshirish yuklatildi:

- 1) xalqaro statistikaning rivojlanishiga va uni taqqoslash ishlarni olib borishlariga ko'maklashish;
- 2) ixtisoslashgan tashkilotlarning statistik ishlarni muvofiq-lashtirishda ko'maklashish;
- 3) BMTning turli tashkilotlari statistik ma'lumotlarni to'plash va tarqatish bo'yicha ko'maklashish;
- 4) xalqaro miqyosida statistika ishining hamda statistik metodlarning yaxshilanishiga ko'maklashish.

BMTning statistika komissiyasi o'zining asosiy ish faoliyati shaklida har 2 yilda bir marotaba yig'ilishib turadigan sessiyalarini hisoblaydi. Uning tarkibi doimo yangilanib turadi.

AQSH, Angliya, Fransiya, Xitoy, Hindiston va Rossiya vakillari, doimiy a'zo hisoblanadi. Jami 24 ta mamlakat vakill komissiya tarkibiga kiritiladi. Bu komissiya tarkibida, shuningdek statistika byurosi ham faoliyat ko'rsatadi. Uning zimmasiga xalqaro savdo statistikasi, demografik va sotsial statistika, milliy hisoblar tizimi, xalqaro aloqalar va boshqa statistika tarmoqlari bo'yicha ma'lumotlar to'plash va ularga ishlov berish vazifalari yuklangan.

BMTning xalqaro statistik standartlarining ishlab chiqarish quyidagi tamoyillarga asoslanadi.

Birinchi bosqichda, yangi yoki xarakatda bo'lgan xalqaro tavsiyalarning mukammalligini ishlab chiqish, masalan: nomoddiy faoliyatlar ko'rsatkichlarini hisohlashda yangi standartlarni ishlab chiqish uchun talablar aniqlanadi.

Ikkinchi bosqichda, BMT SK ekspertlar taklifini to'playdi va umumlashtirib loyihani milliy statistika organlariga baho va mulohaza qilishga yuboradi.

Uchinchi bosqichda, BMT SK ushbu tavsiya loyihasi bo'yicha aniq mulohazalarni olgandan keyin, u ushbu fikr, mulohaza va tuzatishlarni umumlashtirib BMT xujjatining yagona loyihasi shakliga keltiradi.

To'rtinchi bosqichda, BMT SK bu fikr – mulohaza va tuzatishlarni BMT xujjatining loyihasiga kiritadi, shu bilan birga uni BMT SKga taqdim etadi.

Beshinchi bosqichda, BMT SKga taqdim etilgan BMT xujjatining loyihasini har tomonlama muhokama qiladi va zaruriyat paytida tuzatishlar yoki aniqliklar kiritadi. Bundan keyin xujjat loyihasi EKOSOSga topshiriladi.

Oltinchi bosqichda, BMTning statistik standart tavsiyasi EKOSOSning majlislaridan birida ko'rib chiqib tasdiqlanadi va keyin xalqaro tashkilotlar va mamlakatlarning statistik organlari qo'llaydigan BMTning rasmiy xujjati bo'ladi.

2018 yildan boshlab, Davlat statistika qo'mitasi tomonidan quyidagi 6 ta mezon asosida hududiy statistika organlarining statistika faoliyati samaradorligini baholash joriy etildi:

ma'lumotlarning aniqligi va ishonchliligi – birlamchi ma'lumotlarning to'liq yig'ilishi, xolisligi va haqqoniyligi, tanlab olishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolarni minimallashtirish;

o'z vaqtidalik va puxtalik – statistik ma'lumotlarni Davlat statistika ishlari dasturi, xalqaro tavsiyalar va foydalanuvchilarning ehtiyoji bilan belgilangan muddatlarga qat'iy amal qilgan holda chiqarish;

o'zaro bog'liqlik va qiyosiylik – yagona metodologiya, statistik ko'rsatkichlarning talab qilingan ma'lum vaqt davomida, hududlar kesimida va xalqaro miqyosda qiyosiyliigi;

qulaylik va ochiq-oydinlik – Internet tarmog‘ida va ommaviy axborot vositalarida statistika yo‘nalishlari bo‘yicha statistik ko‘rsatkichlar to‘plamidan, tegishli tahliliy va vizual materiallardan, ma‘lumotlar tavsifi, usullar va uslubiyatdan erkin foydalanish imkomiyati;

hisobot taqdim etuvchi sub'ektlarga hisobot yuklamasining mo'tadilligi – ma‘lumot yig‘ish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanish, sub'ektlarning davlat statistika kuzatuvlari shakllarini to‘ldirish vaqtini minimallashtirish, boshqa davlat boshqaruvi organlari bilan idoralararo axborot almashish;

statistik instrumentariydan puxta foydalana olish – xodimlarning kasbiy tayyorgarlik darajasini doimiy oshirib borish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, kasbiy odob-ahloq tamoyillariga rioya qilish.

BMT SK tomonidan rasman e’tirof etilgan “shahar” guruhlar quyidagilar:

- **Vorburg guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: xizmatlar statistikasi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Kanada statistika boshqarmasi;

- **Ottava guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: narxlar statistikasi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Kanada statistika boshqarmasi;

- **London guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: ekologiya hisob-kitobi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Evrostat;

- **Parij guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: mehnat va ish haqi statistikasi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Fransiya statistika va iqtisodiy tadqiqotlar milliy instituti;

- **Dehli guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: norasmiy sektor statistikasi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Hindiston statistika Departamenti;

- **Kanberra guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: uy xo‘jaliklari daromadlari statistikasi. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Avstraliya statistika byurosi;

- **Sien guruhi.** Faoliyat yo‘nalishi: ijtimoiy statistika. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi, Evrostat;

- **Rio guruhi.** Faoliyat yo'nalishi: qashshoqlik statistikasi.
Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo'limi;

- **«Davra stoli».** Faoliyat yo'nalishi: tashkilotlar reestri va biznes kuzatuvlari. Tashkilotchilar: BMT Kotibiyatining Statistika bo'limi.

Shu kabi funksiyalar BMT SK qarorlari asosida yaratilgan ekspertlarning maqsadli guruhlar tomonidan ham amalga oshiriladi.

Statistika nazariyasi va amaliyotini takomillashtirish borasida o'z ish faoliyatini quyidagi seksiyalar bo'yicha tashkil etib boradigan Xalqaro statistika instituti (XSI) muhim o'rin tutadi:

- Matematik va ehtimollar statistikasi bo'yicha Bernulli jamiyati;
- Rasmiy statistika xalqaro assotsiatsiyasi;
- Statistik kuzatuvlar xalqaro assotsiatsiyasi;
- Statistika kompyuterlashtirish xalqaro assotsiatsiyasi;
- Statistik ta'lim xalqaro assotsiatsiyasi.

2018 yilda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi tomonidan xalqaro tashkilotlarning 23 ta savolnomasi bo'yicha so'ralgan ma'lumotlarni taqdim etib borish rejalashtirilgan. Bularning asosiylari quyidagilar:

1. BMT Kotibiyati Statistika bo'limi:

- sanoat ishlab chiqarish statistikasi bo'yicha yilnomaga oid savolnoma;
- sanoat ishlab chiqarish indekslari bo'yicha so'rovnomalari;
- xizmatlar xalqaro savdosi bo'yicha so'rovnoma;
- Demografiya yilnomasi bo'yicha savolnomalar (aholi sonini baholash; xalqaro migratsiya va sayohatlar; aholining tabiiy harakati).

2. BMT Evropa Iqtisodiy Komissiyasi:

- alohida makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha savolnoma (narxlar indeksi, sanoat ishlab chiqarish indeksi, ish haqi, bandlik, ishsizlik, ichki va tashqi savdo);
- BMTning milliy hisoblar bo'yicha savolnomasi.

3. BMT Osiyo va Tinch okeani mintaqasi iqtisodiy-ijtimoiy komissiyasi (ESKATO):